

Луньова Т. С.,
*кандидат економічних наук,
доценткафедри економіки та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ТА ОСВІТНЯ МІГРАЦІЯ ЯК ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СЕРЕДЬНОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ

Одним із напрямів формування передумов становлення середнього класу в соціо-гуманітарній сфері є академічна мобільність, а потенційними представниками середнього класу можна назвати студентів та молодих науковців.

Академічна мобільність – це можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами [1].

Академічна мобільність збільшує шанси людини на професійну самореалізацію, а також підвищує якість трудових ресурсів національної економіки. З нашої точки зору, це один із інструментів формування прошарку середнього класу із числа студентів та молодих науковців.

Одним із видів академічної мобільності є міжнародна академічна мобільність, право на яку реалізується вітчизняними учасниками освітнього процесу у вищих навчальних закладах (наукових установах) – партнерах поза межами України, а також іноземними учасниками освітнього процесу у вітчизняних вищих навчальних закладах (наукових установах) [2].

В останні роки все більше випускників українських шкіл навчаються в закордонних університетах. За даними ЮНЕСКО, їх кількість, у порівнянні із 2013 р., збільшилась майже вдвічі [3]. Офіційна статистика не надає такої інформації, а результати дослідження аналітичного центру CEDOS свідчать, що у 2013 р. кількість українських студентів за кордоном складала 44,7 тис. осіб, а у 2017 р. – 83,0 тис. осіб [4]. Опитування, проведені у 2019 р. центром CEDOS серед першокурсників бакалаврату, показали, що 18% із них планували вступати до закордонного університету [5, с. 17].

На сьогоднішній день 8% українських студентів навчається за кордоном [3]. У Польщі українці становлять 55 % усіх закордонних студентів країни. За результатами проведених опитувань лише 9 % з них планує повернутись в Україну [6].

Позитивними сторонами міжнародної академічної мобільності слід назвати такі: підвищення освітнього та наукового рівня; збагачення досвідом; отримання можливості отримати достойне робоче місце. Розширення академічної мобільності – це фактор позитивного впливу на формування середнього класу в Україні. Проте у цій сфері присутні ризики, пов'язані з освітньою міграцією.

За даними Київського Міжнародного інституту соціології, 26 % опитаних респондентів основною причиною вибору освіти за кордоном назвали можливість тимчасового чи постійного працевлаштування, а 14% – можливість еміграції [7].

Отже, можна зробити висновки про те, що українські студенти, які навчаються за кордоном, є потенційними трудовими мігрантами та емігрантами, що може привести до таких негативних явищ, як зменшення кількості працездатного населення та народжуваності, висококваліфікованих фахівців та інноваційних розробок, зниження частки середнього класу в соціальній структурі українського суспільства. Таким чином, освітня міграція українців негативно впливає на розвиток економіки та формування середнього класу в країні.

В Україні також поширена інтелектуальна трудова міграція, тобто виїзд науковців за кордон з метою пошуку роботи. На жаль, облік емігрантів-науковців Державною службою статистики України не ведеться. Основними причинами інтелектуальної міграції з України вчені називають низьку заробітну плату, некомфортні умови роботи, слабку технологічну оснащеність лабораторій, політичну нестабільність в країні. Підґрунтям цих проблем є недостатнє фінансування науки в Україні, зокрема у 2019 р. воно становило 0,17% валового внутрішнього продукту, тоді як в європейських країнах цей показник дорівнює 2-3% ВВП [8, с. 48]. Найбільш привабливими для потенційних мігрантів-науковців є такі країни, як Німеччина, Франція, Нідерланди, Норвегія [9, с. 11].

У розвинених країнах, де наука й освіта посідають чільні місця, існує саме академічна мобільність, а освітня та наукова еміграції відсутні. Ті ж країни, які мають проблему інтелектуальної еміграції, вирішують її економічним шляхом. Наприклад, уряд Китаю своїм співвітчизникам, які емігрували на Захід та досягли наукових успіхів, уряд пропонує повернутися на високу заробітну плату та посісти керівні наукові посади. Таким чином, китайські вчені проходять своєрідний відбір та стажування в західних наукових центрах. Вчених з інших країн також активно запрошують працювати. Для України, з нашої точки зору, стратегія рееміграції є малоімовірною, враховуючи низький рівень фінансування науки.

Для мінімізації негативних сторін освітньої та інтелектуальної міграції необхідно впровадити низку заходів, серед яких основними є наступні:

- більш активне поширення академічної мобільності у рамках програми Еразмус+, програм подвійного диплому;
- створення фінансових стимулів для абітурієнтів щодо отримання вищої освіти в Україні, наприклад, відновлення механізму державного пільгового освітнього кредитування;
- розроблення державної програми фінансової підтримки стажування українських вчених за кордоном;
- налагодження контактів вітчизняних науковців із зарубіжними вченими у рамках спільних проектів, що підтримуються на конкурсних і паритетних засадах аналогічними фондами фундаментальних досліджень за кордоном.

Реалізація запропонованих заходів дозволить розширити кількість кваліфікованих трудових ресурсів, прискорити темпи зростання ВВП та збільшити частку середнього класу в країні.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність: Постанова КМУ від 12.08.2015 № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-п>.
3. Виговський Д. Українські студенти за кордоном: зрадники чи амбасадори. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts>.
4. Офіційний сайт аналітичного центру CEDOS. URL: <https://cedos.org.ua/uk/events>.
5. Вибір вищої освіти після школи. Звіт за результатами дослідження. Київ: Аналітичний центр Cedos, 2020. 80 с.
6. Другов О. До проблеми освітньої еміграції українців. URL: <https://osvita.ua/vnz/75342>.
7. Офіційний сайт Київського Міжнародного інституту соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua>.
8. Поляруш С. Інтелектуальна трудова міграція і Україна. *Правові виклики сучасності: міжнародна міграція в умовах глобалізації*: матеріали I Міжнародної наук.-практ. онлайн конф., 23 жовтня 2020 р. Чернівці, 2020. С. 47-49.
9. Ерфан Є.А. Особливості міжнародної міграції висококваліфікованих працівників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 18. Ч. 2. С. 10-14.

Максименко О.С.,
*студентка освітнього рівня «магістр»,
освітньо-професійна програма «Менеджмент зовнішньоекономічної
діяльності»,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ*

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

Розвиток економіки зумовило істотні зміни: на зміну людського капіталу приходять цифрова економіка. Цифровізація змінює ринок праці і перерозподіляє трудові ресурси на користь нових професій.

За словами Клауса Шваба, світ стоїть на порозі четвертої промислової революції і вона створює менше робочих місць в нових галузях [1]. Сучасна автоматизація робочих місць призведе до того, що люди інтелектуальної праці